

DOMSTOLENS DOM

11. maj 1999 *

I sag C-309/97,

angående en anmodning, som Oberlandesgericht Wien (Østrig) i medfør af EF-traktatens artikel 177 (nu artikel 234 EF) har indgivet til Domstolen for i den for nævnte ret verserende sag,

Angestelltenbetriebsrat der Wiener Gebietskrankenkasse

mod

Wiener Gebietskrankenkasse,

at opnå en præjudiciel afgørelse vedrørende fortolkningen af EF-traktatens artikel 119 (EF-traktatens artikel 117-120 er blevet erstattet af artikel 136 EF-143 EF) og af Rådets direktiv 75/117/EØF af 10. februar 1975 om indbyrdes tilnærmelse af medlemsstaternes lovgivninger om gennemførelse af princippet om lige løn til mænd og kvinder (EFT L 45, s. 19),

har

* Processprog: tysk.

DOMSTOLEN

sammensat af præsidenten, G. C. Rodríguez Iglesias, afdelingsformændene J.-P. Puissochet (refererende dommer), G. Hirsch og P. Jann samt dommerne J. C. Moitinho de Almeida, C. Gulmann, D. A. O. Edward, H. Ragnemalm og M. Wathelet,

generaladvokat: G. Cosmas

justitssekretær: ekspeditionssekretær D. Louterman-Hubeau,

efter at der er indgivet skriftlige indlæg af:

— Angestelltenbetriebsrat der Wiener Gebietskrankenkasse ved advokat Stefan Prochaska, Wien

— Wiener Gebietskrankenkasse ved advokat Josef Milchram, Wien

— den tyske regering ved afdelingschef Ernst Röder, Forbundsøkonomiministeriet, som befuldmægtiget

— Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber ved juridisk konsulent Viktor Kreuschitz og Marie Wolfcarius, Kommissionens Juridiske Tjeneste, som befuldmægtigede,

på grundlag af retsmøderapporten,

efter at der i retsmødet den 10. november 1998 er afgivet mundtlige indlæg af Angestelltenbetriebsrat der Wiener Gebietskrankenkasse ved advokaterne Stefan Prochaska og Gabriel Lansky, Wien, af Wiener Gebietskrankenkasse ved Josef Milchram, og af Kommissionen ved Viktor Kreuschitz og Marie Wolfcarius,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse den 19. januar 1999,

afsagt følgende

Dom

- 1 Ved kendelse af 5. maj 1997, indgået til Domstolen den 4. september 1997, har Oberlandesgericht Wien i medfør af EF-traktatens artikel 177 (nu artikel 234 EF) forelagt syv præjudicielle spørgsmål vedrørende fortolkningen af EF-traktatens artikel 119 (EF-traktatens artikel 117-120 er blevet erstattet af artikel 136 EF-143 EF) og af Rådets direktiv 75/117/EØF af 10. februar 1975 om indbyrdes tilnærmelse af medlemsstaternes lovgivninger om gennemførelse af princippet om lige løn til mænd og kvinder (EFT L 45, s. 19, herefter »direktivet«).
- 2 Spørgsmålene er blevet stillet under en sag mellem Angestelltenbetriebsrat der Wiener Gebietskrankenkasse (samarbejdsudvalget under den regionale sygeforsikring i Wien, herefter »samarbejdsudvalget«) og Wiener Gebietskrankenkasse (den regionale sygeforsikring i Wien, herefter »sygeforsikringen«). Sagen drejer sig om aflønningen af uddannede psykologer, der arbejder som psykoterapeuter.

- 3 Det fremgår af forelæggelseskendelsen, at lønfastsættelsen for personer, der er beskæftiget under de østrigske socialsikringsinstitutioner, sker i henhold til forskellige lønningsregulativer (»Dienstordnungen«), der er indgået i form af kollektive overenskomster, og som gælder for forskellige personalegrupper. Således er psykologer, der har ret til selvstændigt virke som psykologer, indplaceret i lønramme F, løntrin I, i Dienstordnung A (lønningsregulativ A, herefter »DO. A«), som omfatter kontorfunktionærer, plejepersonale og tandteknisk personale, mens læger, der har ret til selvstændigt virke som specialister, er indplaceret i lønramme B, løntrin III, i Dienstordnung B (lønningsregulativ B, herefter »DO. B«), som omfatter læger og tandlæger. Til sammenligning udgjorde nettogrundlønnen i lønramme F, løntrin I, i DO. A mellem 24 796 ATS og 51 996 ATS, mens lønnen for en læge i lønramme B, løntrin III, i DO. B udgjorde mellem 42 197 ATS og 73 457 ATS.

- 4 Det fremgår ligeledes af forelæggelseskendelsen, at de nævnte institutioner kan beskæftige tre forskellige kategorier af psykoterapeuter, nemlig læger, der har afsluttet deres uddannelse som alment praktiserende læge eller speciallæge, psykologer, der har ret til selvstændigt virke som psykologer i sundhedssektoren, og endelig personer, som hverken er læger eller psykologer, men som har gennemgået en grunduddannelse og en særlig uddannelse i psykoterapi.

- 5 For Arbeits- und Sozialgericht havde samarbejdsudvalget anlagt sag med påstand om, at det blev fastslået, at DO. B fandt anvendelse på ansættelsesforhold mellem sygeforsikringen og psykoterapeuter, der har afsluttet et psykologistudium med erhvervet kandidateksamen, og at de pågældende psykologer skulle indplaceres i samme lønramme som læger, der er beskæftiget som psykoterapeuter (dvs. i lønramme B, løntrin III). Til støtte for påstanden gjorde samarbejdsudvalget for det første gældende, at en sådan ensartet indplacering var berettiget som følge af de

psykoterapeutiske psykologers uddannelse og arbejde, idet de også arbejder inden for det område af terapeutisk behandling, der er omfattet af DO. B, og for det andet, at det navnlig var kvinder, der var berørt af den nævnte lavere aflønning.

- 6 Sygeforsikringen bestred påstanden, idet den anførte, at sagsøgeren ikke havde taget hensyn til forskelle i uddannelse og kvalifikationer og således ligestillede uddannede psykologer med speciallæger. Ifølge sygeforsikringen var det tilfældigt, at det for størstedelens vedkommende er kvinder, der som psykologer arbejder med psykoterapi, og i øvrigt er der flere kvinder end mænd beskæftiget som læger i sygeforsikringens ambulatorier.
- 7 Arbeits- og Sozialgericht gav ikke samarbejdsudvalget medhold, idet retten bemærkede, at den østrigske lov af 1979 om ligebehandling (»Gleichbehandlungsgesetz 1979«) ikke omhandler eventuel differentiering inden for bestemte faggrupper, men kun ligebehandling af de to køn i erhvervslivet. Retten fastslog bl.a., at den forskellige aflønning af læger og psykologer, der arbejder som psykoterapeuter, var fastsat ved fælles aftale mellem parterne i kollektive overenskomster, ligesom forskellen navnlig fandtes at være begrundet som følge af de forpligtelser, der påhvilede de berørte personer, idet kun de læger, der var ansat som speciallæger, var forpligtet til i akutte tilfælde også at udføre andre lægelige opgaver.
- 8 Appellinstansen, Oberlandesgericht Wien, fastslog bl.a., at parterne var enige om følgende faktiske omstændigheder: Sygeforsikringen beskæftiger i alt 248 læger, heraf 135 kvinder; i det ambulatorium, samarbejdsudvalget udtrykkeligt har omtalt, arbejder der som psykoterapeuter seks psykologer, hvoraf fem er kvinder, og seks læger, heraf én kvinde; ud af i alt 34 personer, der arbejder som psykoterapeuter i de sociale sikringsinstitutioner, er 24 uddannede psykologer, heraf 18 kvinder, mens ti er læger, heraf to kvinder. Appellinstansen bemærkede ligeledes, at der i Østrig i alt var opført 1 125 mænd og 2 338 kvinder på listen over psykologer, der er uddannet som psykoterapeuter.

- 9) Oberlandesgericht Wien fandt på baggrund heraf, at tvistens afgørelse forudsatte en fortolkning af visse fællesskabsretlige bestemmelser. Retten udsatte herefter sagen og har forelagt Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:
- »1) Er der også tale om 'samme arbejde' eller 'samme slags arbejde', som omhandlet i EF-traktatens artikel 119 og i direktiv 75/117/EØF, når samme beskæftigelse udøves over et længere tidsrum (flere lønudbetalingsperioder) af arbejdstagere med forskellige faglige kvalifikationer?
- 2) Er det ved afgørelsen af, om der er tale om forskelsbehandling, som omhandlet i EF-traktatens artikel 119 eller direktiv 75/117/EØF, også relevant, om
- a) lønfastsættelsen alene sker mellem parterne i ansættelseskontrakten, og de frit kan afgøre, om de vil medtage kollektive overenskomstvilkår i kontrakten
- b) der ved generelle ordninger (kollektive overenskomster) er fastsat mindstelønninger for samtlige arbejdstagere inden for et bestemt område, eller
- c) lønningerne bindende og endeligt er reguleret ved kollektive overenskomster?
- 3) Skal opstillingen af sammenlignelige grupper med henblik på afgørelsen af, om en bestemmelse eventuelt har diskriminerende virkning — såfremt en kollektiv overenskomst indeholder en bindende ordning vedrørende lønnen for samme arbejde eller arbejde af samme værdi og lønnen heri er fastsat forskelligt, nemlig på grundlag af faglige kvalifikationer — ske på grundlag af

- a) de i arbejdsgiverens virksomhed konkret beskæftigede arbejdstagere
 - b) de arbejdstagere, der er omfattet af anvendelsesområdet for den kollektive overenskomst, eller
 - c) alle, der må udføre det pågældende arbejde?
- 4) Skal der i bekræftende fald (spørgsmål 2 og 3) kun tages hensyn til forholdet mellem antallet af mænd og kvinder i den ringere stillede gruppe eller i begge grupper?
- 5) Skal der, såfremt den konkrete, identiske beskæftigelse for begge erhvervsgrupper kun er en bibeskæftigelse i forhold til det arbejde, de må udføre, tages hensyn til
- a) samtlige ansatte på det relevante referencegrundlag, der har denne form for kvalifikationer (virksomhed, kollektiv overenskomst (jf. spørgsmål 3)) (alle speciallæger og alle psykologer)
 - b) alle, der konkret kan udføre dette arbejde (speciallæger i psykiatri ...), eller
 - c) kun dem, der udfører dette konkret identiske arbejde?
- 6) Såfremt arbejdstagere sættes til at udføre samme opgaver i virksomheden, må et forskelligt uddannelsesforløb da antages at være et kriterium, der kan begrunde en lavere aflønning? Må mere omfattende faglige kvalifikationer,

uanset hvilke konkrete opgaver der udføres i virksomheden, antages at være et objektivt kriterium, der kan begrunde en forskellig aflønning?

Er det således relevant, om

- a) den bedre lønnede gruppe af arbejdstagere i virksomheden også kan anmodes om at udføre andre arbejdsopgaver, eller
- b) skal det konkret bevises, at der også er udført sådanne andre arbejdsopgaver?

Skal det i den forbindelse tages i betragtning, at de relevante kollektive overenskomster også indeholder bestemmelse om beskyttelse mod afskedigelse?

- 7) Følger det af EF-traktatens artikel 222 eller af en analog anvendelse af EF-traktatens artikel 174, at et krav på aflønning efter en anden kollektiv overenskomst (mellem de samme parter i den kollektive overenskomst), der måtte følge af EF-traktatens artikel 119 eller direktiv 75/117/EØF, i givet fald først består fra det tidspunkt, hvor Domstolen fastslår, at der består et sådant krav?»

Det første spørgsmål

- ¹⁰ Traktatens 119, stk. 1, bestemmer: »Hver medlemsstat gennemfører i løbet af første etape og opretholder derefter princippet om lige løn til mænd og kvinder for samme arbejde.« I artikel 119, stk. 3, hedder det: »Lige løn uden forskelsbehand-

ling med hensyn til køn indebærer: a) at den løn, der ydes for samme arbejde, der aflønnes i akkord, fastsættes på samme beregningsgrundlag, b) at den løn, der ydes for arbejde, betalt efter tid, er den samme for samme slags arbejde.«

- 11 I direktivets artikel 1, stk. 1, er det fastsat: »Det i artikel 119 i traktaten omhandlede princip om lige løn til mænd og kvinder ... indebærer, at for samme arbejde eller for arbejde, som tillægges samme værdi, afskaffes enhver forskelsbehandling med hensyn til køn for så vidt angår alle lønelementer og lønvilkår.« I bestemmelsens stk. 2 præciseres det: »Især når et fagligt klassifikationssystem anvendes for lønfastsættelsen, må dette system bygge på samme kriterier for mandlige og kvindelige arbejdstagere og indrettes således, at det udelukker forskelsbehandling med hensyn til køn.«
- 12 Samarbejdsudvalget har foreslået, at det første spørgsmål besvares bekræftende. Det princip, Domstolen opstillede i dom af 27. oktober 1993 (sag C-127/92, Enderby, Sml. I, s. 5535), og hvorefter grupper af arbejdstagere, hvis erhverv og kvalifikationer er forskellige, kan udøve funktioner, som har samme værdi, må ifølge udvalget så meget desto mere finde anvendelse, når de samme funktioner udøves på grundlag af forskellige faglige kvalifikationer.
- 13 Herooverfor har sygeforsikringen og Kommissionen anført, at beskæftigelse, der udøves af arbejdstagere, som har forskellige faglige kvalifikationer, og hvortil der er knyttet forskellige kompetenceområder og forpligtelser, ikke udgør samme arbejde i den i ovennævnte bestemmelser forudsatte betydning. De har bl.a. understreget den betydning, der må tillægges den faglige uddannelse og de erhvervede kvalifikationer. Kommissionen har endvidere påpeget, at Domstolen i dommen i Enderby-sagen ikke fastslog, at de former for arbejde, der blev sammenlignet, måtte betragtes som samme arbejde.
- 14 Den tyske regering har anført, at i henhold til Domstolens praksis kan en forskellig aflønning for samme arbejde være begrundet i en forskel med hensyn til uddannelse eller faglige kvalifikationer. Ifølge regeringen tilkommer det den natio-

nale retsinstant at vurdere de konkrete faktiske omstændigheder i den sag, der er indbragt for den.

- 15 Først bemærkes, at det må understreges, at forskelsbehandling efter fast retspraksis består i, at der på sammenlignelige situationer anvendes forskellige bestemmelser, eller at den samme bestemmelse anvendes på forskellige situationer (jf. bl.a. dom af 13.2.1996, sag C-342/93, Gillespie m.fl., Sml. I, s. 475, præmis 16).
- 16 For så vidt angår det af samarbejdsudvalget anførte bemærkes blot, at Domstolen i dommen i Enderby-sagen ikke tog stilling til, om de funktioner, der blev udøvet af arbejdstagere, som tilhørte forskellige faggrupper, var af samme værdi. Domstolen besvarede alene spørgsmålet, der var forelagt ud fra den forudsætning, at funktionerne var af samme værdi, mens Domstolen ikke selv skulle tage stilling til gyldigheden af en sådan forudsætning (jf. Enderby-dommen, præmis 11 og 12).
- 17 Ved vurderingen af, om arbejdstagere udfører samme arbejde, må det ud fra en helhed af faktorer, herunder arbejdets art, uddannelseskrav og arbejdsforhold, undersøges, om de pågældende arbejdstagere kan anses for at befinde sig i en sammenlignelig situation (jf. i samme retning dom af 31.5.1995, sag C-400/93, Royal Copenhagen, Sml. I, s. 1275, præmis 32 og 33).
- 18 Såfremt et tilsyneladende identisk arbejde udføres af forskellige grupper af arbejdstagere, som ikke har samme faglige baggrund eller kvalifikationer med henblik på at udøve deres erhverv, må det ud fra forhold med hensyn til arten af de arbejdsopgaver, der måtte blive overdraget de respektive grupper af arbejdstagere, de uddannelseskrav, der er opstillet med henblik på deres udførelse, og de arbejdsvilkår, under hvilke de udføres, undersøges, om de forskellige grupper af arbejdstagere udfører samme arbejde som omhandlet i traktatens artikel 119.

- 19 Som generaladvokaten har bemærket i punkt 32, litra c), i sit forslag til afgørelse, er den faglige uddannelse således kun en af de faktorer, der objektivt kan begrunde en forskellig aflønning af arbejdstagere, der udfører samme arbejde (jf. i samme retning dom af 17.10.1989, sag 109/88, Handels- og Kontorfunktionærernes Forbund i Danmark, »Danfoss«-dommen, Sml. s. 3199, præmis 23). Faglig uddannelse er også blandt de kriterier, der kan lægges til grund ved afgørelsen af, om arbejdstagere udfører samme arbejde eller ej.
- 20 Det fremgår af oplysningerne i forelæggelseskendelsen, at selv om de psykologer og læger, der af sygeforsikringen er ansat som psykoterapeuter, tilsyneladende udfører samme arbejde, anvender de ved behandlingen af deres patienter kundskaber og erfaring, som er erhvervet inden for vidt forskellige discipliner, nemlig efter henholdsvis et psykologi- og et medicinstudium. Endvidere har den nationale retsinstans understreget, at selv om lægerne og psykologerne konkret begge udfører psykoterapeutisk arbejde, må lægerne også udføre arbejdsopgaver, der henhører under et andet område end det, hvor psykologer må arbejde, idet disse kun må arbejde som psykoterapeuter.
- 21 Herefter kan det ikke antages, at to grupper af arbejdstagere, hvis faglige uddannelse er forskellig, og som på grund af de heraf følgende forskellige kvalifikationer, som har været grundlaget for deres ansættelse, skal udføre forskellige arbejdsopgaver eller udføre forskellige funktioner, befinder sig i en sammenlignelig situation.
- 22 Det ændrer ikke noget herved, at taksterne for psykoterapeutiske behandlinger er de samme i begge tilfælde. En sådan prispolitik kan være begrundet i socialpolitiske hensyn.
- 23 Det første spørgsmål må herefter besvares med, at der ikke er tale om samme arbejde som omhandlet i traktatens artikel 119 eller i direktivet, når samme beskæftigelse udøves over et længere tidsrum af arbejdstagere med forskellige faglige kvalifikationer.

De øvrige spørgsmål

- 24 Henset til besvarelsen af det første spørgsmål er det uforholdt at besvare de øvrige spørgsmål, den nationale retsinstant har forelagt.

Sagens omkostninger

- 25 De udgifter, der er afholdt af den tyske regering og af Kommissionen, som har afgivet indlæg for Domstolen, kan ikke erstattes. Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den nationale ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagens omkostninger.

På grundlag af disse præmisser

kender

DOMSTOLEN

vedrørende de spørgsmål, der er forelagt af Oberlandesgericht Wien ved kendelse af 5. maj 1997, for ret:

Der er ikke tale om samme arbejde som omhandlet i EF-traktatens artikel 119 (EF-traktatens artikel 117-120 er blevet erstattet af artikel 136 EF-143 EF) eller i Rådets direktiv 75/117/EØF af 10. februar 1975 om indbyrdes tilnærmelse af

medlemsstaternes lovgivninger om gennemførelse af princippet om lige løn til mænd og kvinder, når samme beskæftigelse udøves over et længere tidsrum af arbejdstagere med forskellige faglige kvalifikationer.

Rodríguez Iglesias

Puissochet

Hirsch

Jann

Moitinho de Almeida

Gulmann

Edward

Ragnemalm

Wathelet

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 11. maj 1999.

R. Grass

G. C. Rodríguez Iglesias

Justitssekretær

Præsident